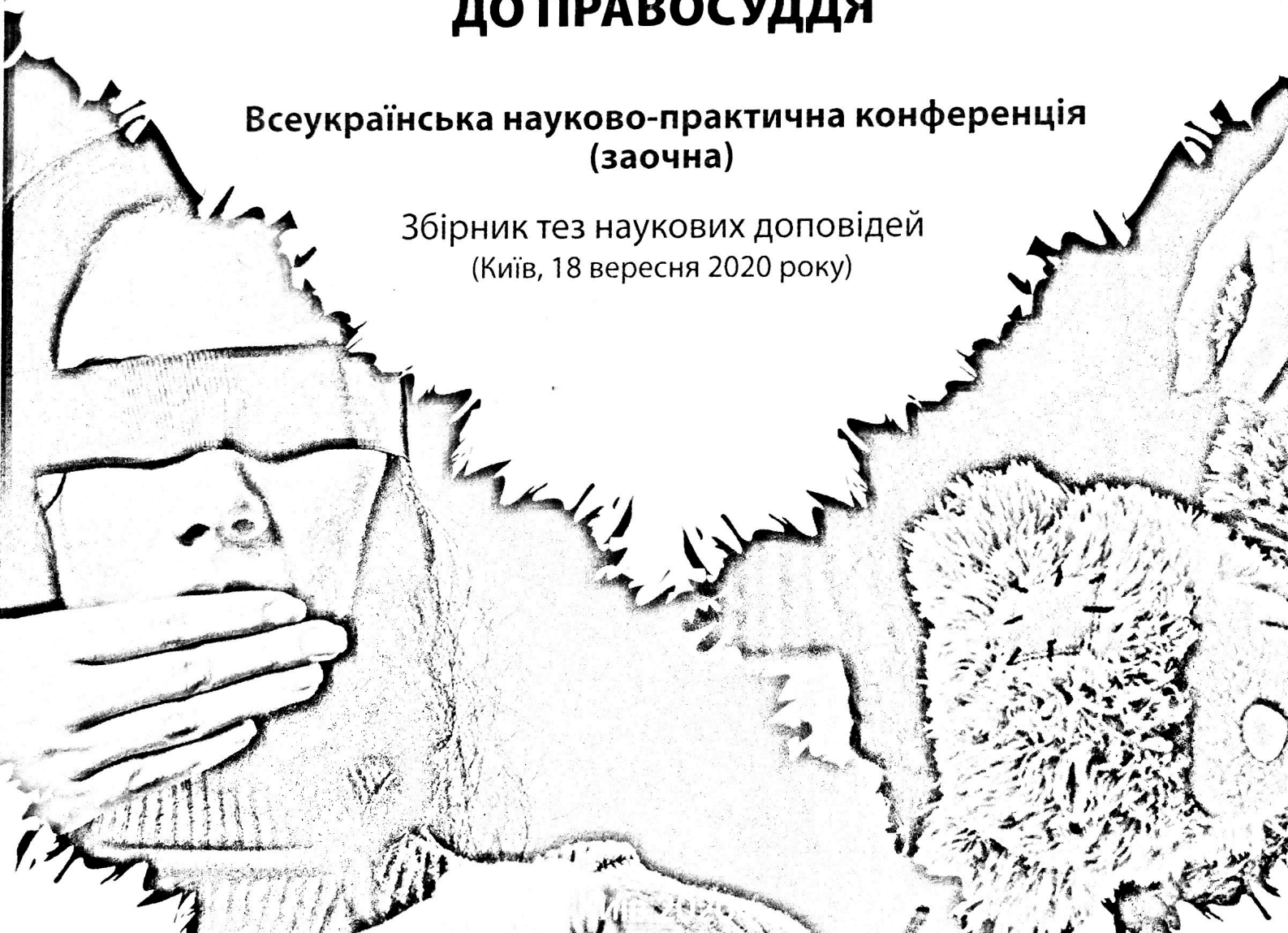

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ НА ПОЯВУ Й ПОШИРЕННЯ ҐЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

**Всеукраїнська науково-практична конференція
(заочна)**

**Збірник тез наукових доповідей
(Київ, 18 вересня 2020 року)**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ
УКРАЇНИ НА ПОЯВУ Й ПОШИРЕННЯ
ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО
НАСИЛЬСТВА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ**

**Всеукраїнська науково-практична конференція
(заочна)**

Збірник тез наукових доповідей
(Київ, 18 вересня 2020 року)

Київ 2020

Зміст

Секція 1: Стан та проблеми забезпечення гендерної рівності в Україні	11
Азаренко Т.І. Теоретико-правовий аналіз гендерно обумовленого насильства під час збройного конфлікту	12
Балагур Л.О., Ганаба В.В. Особливості реалізації гендерної рівності у секторі безпеки та оборони: теоретичний аспект	20
Білецька Т.В. Політико-правові аспекти забезпечення гендерної рівності: європейський і вітчизняний досвід	25
Боброва Ю.Ю. Гендерна рівність крізь призму мілітаризації	33
Ващук Н.Ф. Особливості гендерної політики в Україні у сучасних умовах розвитку демократії	38
Volobuieva O. Canadian experience of gender mainstreaming in Ukrainian law-enforcement.	42
Ганаба С.О. Гендерна рівність у секторі безпеки та оборони: окреслення проблематики	48
Гнезділова Н.В. Гендерно-правова експертиза законопроектів та законів як гарантія дотримання рівних прав жінок та чоловіків	53
Гончаренко О.А., Тітаренко І.В. Обізнаність курсантів Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького з концептуальними положеннями гендерної рівності (оцінка моніторингу)	59
Грищук О.В., Бокало Н.І. Відображення ідеї рівності у гендерному підході до права: філософсько-правовий вимір	65
Калюга К.В. Про особу злочинця – учасника збройних конфліктів	70
Коваленко Л.П., Грищук К.С. Сучасний стан забезпечення гендерної рівності в Україні	75
Коваленко Л.П., Коваленко Б.В. Проблеми забезпечення гендерної рівності в Україні	79
Коваленко Л.П., Ничипоренко К.Ю. Деякі проблеми забезпечення гендерної рівності в Україні	83
Коллер Ю.С. Окремі питання щодо задоволення соціальних та інших потреб жінок в Україні	89
Кримець Л.В. Особливості інтеграції гендерної політики НАТО в національний контекст	97
Купчишина В.Ч. Особливості дотримання гендерної рівності в Державній прикордонній службі України.	103
Кухарець Д.В. Проблеми гендерної рівності в секторі безпеки та оборони.	109
Лубенець І.Г. Гендерне онлайн-насильство як проблема сьогодення	114
Макогончук Н.В., Шумовецька С.П. Толерантність та гендерна рівність в ДПСУ	119
Мірошніченко В.І. Навчання гендеру задля недопущення гендерного насилля	124

Перепада В.І. Проблемні аспекти гендерно-обумовленого насильства	239
Перунова О.С. Актуальні проблеми реагування на факти вчинення сексуальних домагань на робочому місці	244
Пономаренко А.В. Окремі проблеми протидії домашньому насильству стосовно жінок Національною поліцією України	249
Рютін В.В. Детермінанти гендерно обумовленого насильства в умовах збройного конфлікту на Сході України	257
Рядінська В.О., Ірха Ю.Б. Природа гендерно обумовленого насильства стосовно жінок	263
Семенишин М.О. Детермінанти корисливо-насильницьких злочинів на території проведення операції Об'єднаних сил	272

Секція 3: Вплив збройного конфлікту на Сході України на появу і поширення гендерно обумовленого насильства 279

Андріішин Т.В. Сексуальне насильство під час збройного конфлікту на Сході України з боку українських формувань	280
Бесчастний В.М. Збройний конфлікт на Донбасі як каталізатор гендерно обумовленого насильства	284
Коваленко Л.П., Наливайко С.В. Вплив збройного конфлікту на Сході України і поширення гендерної рівності в Україні.	287
Данченко К.М. Кримінально-правова політика держави у протидії проявам сексуального насильства в умовах збройного конфлікту на Сході України.	291
Ковальова О.В. Насильство в сім'ях військовослужбовців: чи існує проблема?	296
Кузевич Н.І. Вплив гендерної дискримінації на жінок-військовослужбовців в умовах ООС.	302
Лемешко О.В., Калинюк Н.В. Вплив збройного конфлікту на Сході України на появу і поширення гендерно обумовленого насильства	306
Микитюк Д.О. Ефективні шляхи протидії гендерно обумовленому насильству в діяльності поліції під час проведення поверхневої перевірки у внутрішньо переміщених осіб.	313
Пицюк А.В. Посилення гендерної нерівності в Національній поліції України під час збройного конфлікту на Сході	318
Шаульська Г.М., Шаульський М.І. Гендерно обумовлене насильство в умовах збройного конфлікту на Сході України: законодавчий аспект.	322

Секція 4: Вплив збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях на доступ до правосуддя 327

Холоднюк З.В. Вплив збройного конфлікту на Сході України на забезпечення доступу до правосуддя в Україні.	328
Бзова Л.Г. Імунітет держави перед судом за вчинення збройного конфлікту	339

Бзова Лаура Георгіївна,
аспірантка другого року навчання
кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Науковий керівник:
О.В. Щербанюк,
завідувач кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, доцент

ІМУНІТЕТ ДЕРЖАВИ ПЕРЕД СУДОМ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Справа «Німеччина проти Італії» перед Міжнародним судом ООН бере свій початок з подій Другої світової війни, коли німецькі війська окупували значну частину італійської території та вчинили серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. Ці порушення включають різанину цивільного населення та депортацію цивільних осіб та солдатів з метою примусової роботи в Німеччині та на окупованих територіях. У лютому 1947 р. союзники уклали з Італією мирний договір, метою якого було врегулювання правових та економічних наслідків війни, а в 1953 р. Федеративна Республіка Німеччина прийняла федеральний закон, що надає право на репарація за жертви соціалізму, переслідувані нацистським режимом [1]. Однак різні позови проти громадян Італії на підставі зазначеного закону не мали ефекту через його обмежену сферу дії, порушення яких використовувались таким чином, щоб уникнути будь-якої компенсації.

Зовсім нещодавно, у серпні 2000 р., було затверджено федеральний закон, що передбачає непряму компенсацію особам, які, серед іншого, підлягають примусовій праці, за умови, що їх не вважають військовополоненими. Це обмеження призвело до того, що німецькі суди позбавили італійських громадян, які нібито перебували у полоні, цього статусу, навіть якщо він не був визнаний німецьким рейхом.

З огляду на цей контекст, Луїджі Ферріні, громадянин Італії, який потрапив у полон у серпні 1944 р. і був депортований до Німеччини, де був затриманий і підданий примусовій роботі з боєприпасами до кінця війни, розпочав судовий процес проти Німеччини на італійській території,

точніше перед судом Ареццо. Справа Ферріні вперше розглядає питання про взаємозв'язок імунітету іноземної держави та стандартів основних прав [2]. Вирішивши справу неприйнятною через імунітет від німецької юрисдикції, позов Ферріні дійшов до італійського верховного суду – Corte di Cassazione. Рішенням від 11 березня 2004 р. Суд визнав юрисдикцію італійських судів щодо вимог про відшкодування збитків, поданих Ферріні проти Німеччини, на такій підставі: Державний імунітет не застосовується у випадках, коли беруть участь діяння, що становлять міжнародний злочин. Насправді серед актів, що здійснюються німецькими збройними силами та іншими владами Рейху, є масові вбивства, вчинені проти цивільного населення, та депортація цивільних чи військовополонених до Німеччини з метою їх підпорядкування, примусової праці в збройовій промисловості.

Цю ж основу використав суд Флоренції у своєму рішенні від лютого 2011 р., в якому було вирішено, що Німеччина повинна компенсувати Ферріні. На думку Суду, норми, що стосуються імунітету від юрисдикції, не є абсолютними і на них не може посылатися держава у разі вчинення дій, що становлять злочини, згідно з міжнародним правом. Справа Ферріні дозволила подати до Італії багато вимог про відшкодування шкоди особам, які можуть потрапити або не бути в подібних ситуаціях, відкривши двері для засуджень Німеччини за порушення, скоєні під час війни громадянами Італії та Греції [3].

Прагнучи забезпечити свій імунітет від юрисдикції та уникнути виконання цих рішень про засудження, Німеччина звернулася до Міжнародного суду ООН 23 грудня 2008 р. Країна стверджувала, що Італія не поважала наданий їй імунітет. Міжнародне право, постановивши прийняті в його судах цивільні позови, спрямовані на отримання компенсації шкоди, заподіяної порушеннями міжнародного гуманітарного права, скоєними Німецьким Рейхом під час Другої світової війни, а також шляхом вжиття заходів забезпечення на німецькому майні, розташованому на італійській території (Вілла Вігоні). Німеччина також заявляла, що Італія порушила її імунітет, дозволивши визнати рішення грецьких цивільних судів у подібних ситуаціях. Завдяки цим заходам, Італія буде нести міжнародну відповідальність і повинна відшкодувати заподіяну шкоду.

Суд дозволив втручання Греції як держави, яка вступила в справу, і визнав її юрисдикцію на підставі арбітражного застереження, на яке посилається Німеччина (стаття 1 Європейської конвенції про вирішення спорів у Тихому океані). По суті, більшістю голосів суд вирішив, що Італія порушила німецький імунітет згідно з міжнародним правом, санкціонуючи цивіль-

ні судові розгляди у своїх судах та вживаючи заходи правозастосування, до майна, власником якого є Німеччина, а також шляхом визнання рішень грецьких судів в Італії на основі тих самих аргументів. Прийнявши цю позицію, яка збила з пантелику значну частину доктрини, Суд уникав стикатися з тернистим конфліктом, що стосується державного імунітету та порушення правил *jus cogens* [4], відкинувши ідею народжуваного виключення з державного імунітету. Навпаки, вона обрала консервативну та формалістичну позицію, не беручи до уваги наслідки свого рішення з урахуванням інтересів постраждалих осіб, і перш за все, ігноруючи прогресуючу ерозію імунітету через обмеження державного суверенітету та появу особистості як суб'єкта міжнародного права.

Немає сумнівів, що скоєні злочини є серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права або міжнародного права, застосовного до збройних конфліктів того часу, вони потрапили в *jus cogens*. Ця дискусія зосереджується, зокрема, на поширенні державного імунітету на справи, що стосуються практики міжнародних злочинів, що характеризуються як імперативні норми міжнародного права. З огляду на позицію, прийняту Судом, ця стаття намагається критично придивитися до аргументів, які, як правило, вважають, що існує конфлікт між державним імунітетом та правилами *jus cogens*, стверджуючи, що різниця між процесуальними та матеріальними норми виявляються штучними та формалістичними (I). Крім того, державний імунітет має відносний характер, коли йдеться про серйозні порушення прав людини та норм Міжнародного гуманітарного права, що мають статус *jus cogens* (II). Необхідно проводити поступове читання державної практики у сфері державних імунітетів, враховуючи сучасну еволюцію міжнародного права та появу осіб як суб'єктів міжнародного права. Здається, це було проігноровано рішенням більшості Суду.

Судячи зі справи «Німеччина проти Італії», більшість голосів наклала процедурний бар'єр для ефективного захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права. Міжнародний суд ООН не вперше проводить різницю між матеріальними та процедурними стандартами. Фактично, у справі *Mandat d'Arrêt* Суд підтвердив, що юрисдикційний імунітет має характер процесуальний характер, а кримінальна відповідальність має характер матеріального правила [5]. Однак у цій справі не було проведено жодного критичного аналізу щодо розмежування процедурних та матеріальних стандартів, і критерії цієї різниці не визначені [6]. Мотивування Суду в більшій мірі критикується доктриною, оскільки рішення розглядалося як надмірно формалістичне та консервативне, відірване від поточної реальності та не могло привести до задовільних результатів, що враховують

права людей [7]. Здається, ця позиція базується на належній ролі, яку по-кладає Суд, а саме – на роль нейтрального арбітра виключно міждержавних дискусій, відірваного від гуманістичних цінностей, що створюють міжнародний порядок. Очевидно, це обмежувальне бачення його місії, яке спрямоване на уникнення будь-якого тлумачення міжнародного права, яке може поставити під сумнів його законність.

У рамках доктрини ведуться суперечки щодо існування відмінностей міжнародному праві між нормами, що регулюють процедуру, та тими, що регулюють суть справи, особливо щодо конфліктів міждержавного імунітету та серйозних порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права. З одного боку, є ті, хто підтримує необхідність такого розмежування в рамках міжнародного права, щоб виправдати визнання державного імунітету і, таким чином, відмінити порушення імперативних норм державного іншого боку, є ті, хто стверджує, що не існує такого поняття як радикальна категорія, оскільки мова не йде про поділ фізичних елементів, таких як нафта і вода. Ризики, на які часто вказує реалістична чи ортодоксальна школа міжнародного права, – це можливе погіршення двосторонніх відносин між територіальною державою та державою, відповідальною за порушення, а також ризик незліченних суперечок, які могли б процвітати в національних судах [9]. Однак ці – політичні ризики лише гіпотетичні, позбавлені будь-якої наукової цінності і не мають сили впливати на дискусію навколо ієрархії норм.

Присвоєння імунітету державі, яка вчинила серйозні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, призведе до подриву ефективності правління *jus cogens*, позбавляючи його змісту. Слід враховувати зміст усієї системи стандартів, уникаючи суперечностей між стандартами. Насправді існують процесуальні зобов'язання, що впливають із імперативного характеру норм *jus cogens*. Цей процесуальний вимір ґрунтується на зобов'язаннях щодо захисту *erga omnes*, що впливають із відповідної норми *jus cogens*, як це вже визнав сам Суд у справах *Barcelona Traction Light and Power Company Limited* («Бельгія проти Іспанії») та *Східний Тимор* («Португалія проти Австралії»). Таким чином, будь-яке правило *jus cogens* накладає зобов'язання *erga omnes* і навпаки. У цій справі зобов'язання *erga omnes* щодо захисту, які повинні бути гарантовані горизонтально та вертикально, полягають як у неможливості посилання на державний імунітет у разі порушення імперативних норм, так і в необхідності компенсації жертвам.

Таким чином, не було б сенсом визнавати імперативний статус норми за міжнародним правом, не надаючи гарантії її ефективності, подриваючи права осіб отримувати компенсацію за збитки, заподіяні їм. У цьому сен-

сі стаття 41 проекту статей про відповідальність держав за міжнародно неправомірні дії, прийнятого Комісією міжнародного права, який стосується наслідків серйозних порушень, спричинених імперативними нормами, передбачає, що держави не повинні визнавати законність ситуації, яка виникла внаслідок порушення імперативної норми, ані надавати будь-яку допомогу чи допомогу для продовження цієї ситуації. Обов'язок невизнання відноситься до загального принципу, згідно з яким права не можуть виникати внаслідок протиправного діяння (*ex injuria jus non oritur*). Його співвідношення полягає у тому, щоб з часом порушене питання не стало справжнім фактом та не кристалізувалось. На думку Комісії міжнародного права, зобов'язання щодо невизнання відображає усталену практику, інтегровану у звичаєве міжнародне право. Вважається, що таке зобов'язання стосується офіційного невизнання ситуації, що виникла внаслідок серйозних порушень, а також зобов'язання не вчиняти дій, які призвели б до такого визнання.

Список використаних джерел

1. Bundesentschädigungsgesetz (BEG).
2. De Sena, P. & De Vittor, F., «State immunity and human rights: the Italian Supreme Court decision on the Ferrini case», *The European Journal of International Law*, 2005, 16, (1), p. 90.
3. Cour Internationale de Justice, Immunités juridictionnelles de l'Etat (Allemagne c. Italie; Grèce intervenant), arrêt du 3 février 2012 § 30–35.
4. Cour Internationale de Justice, Réserves à la Convention pour la Prévention et la Répression du Crime de Génocide, avis consultatif du 28 mai 1951, p. 22–24.
5. Cour Internationale de Justice, Mandat d'Arrêt du 11 avril 2000 (République Démocratique du Congo c. Belgique), arrêt du 14 février 2002, § 60.
6. Talmon, S., «Jus cogens after Germany v. Italy: substantive and procedural rules distinguished», *Leiden Journal of International Law*, 2012, (25), p. 984.
7. McGregor, L., «State immunity and jus cogens», *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, 55, (2), pp. 437-445.
8. Tomuschat, C., «L'immunité des Etats en cas de violations graves des droits de l'homme», *RGDIP*, 2005.
9. Orakhelashvili, «State immunity and hierarchy of norms: why the House of Lords got it wrong», *The European Journal of International Law*, 18, (5), p. 956.